

Nr 61.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.

(3:e avd.)

I propositionen nr 88 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 20 februari 1948, föreslagit riksdagen att till Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 98 000 kronor.

I skrivelse den 24 januari 1948 har *socialstyrelsen* framlagt förslag angående undersökningar av levnadsvillkor och hushållsvanor i städer och tätorter, vars huvuddrag återgivits i statsrådsprotokollet.

Departementschefen har för sin del anfört följande i ämnet.

»Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen har någon mera omfattande undersökning angående levnadsvillkor och hushållsvanor icke ägt rum sedan år 1933. I viss utsträckning grundas levnadskostnadsindex fortfarande på de vid undersökningen nämnda år vunna resultaten. Sedan länge har det ansetts otillfredsställande, att nyare, på mera omfattande undersökningar grundade uppgifter rörande storleken av hushållens konsumtion och dennas fördelning icke funnits att tillgå. Vid 1945 års riksdag framlade Kungl. Maj:t därför principförslag rörande en allmän, till stor del på helårsräkenskaper grundad konsumtionsundersökning avseende såväl tätorter som landsbygd. I samband med denna undersökning skulle en inventering av hushållens bruksföremål äga rum. De sammanlagda kostnaderna för dessa undersökningar beräknades uppgå till lägst ca 675 000 kronor, varav på undersökningen rörande tätorterna skulle belöpa ca 550 000 kronor. Kungl. Maj:t äskade emellertid medel endast till vissa provundersökningar, medan huvuddelen av undersökningarna skulle anstå till dess mera normala konsumtionsförhållanden inträtt. Riksdagen lämnade det av Kungl. Maj:t framlagda programmet utan erinran. Förhållandena ha dock sedermera icke varit sådana att de planerade undersökningarna ansetts böra sättas i verket. Av icke oväsentlig betydelse har härvid varit att med hittills tillämpade metoder resultatet av undersökningarna icke kunnat beräknas föreligga förrän 2—2½ år efter det undersökningarna börjat.

Socialstyrelsen har nu föreslagit, att konsumtionsundersökningar skola företagas enligt en i Sverige icke tidigare prövad metod. Undersökningarna skola enligt förslaget icke grundas på hushållsräkenskaper för helt år eller

annan längre period utan på intervjuer, eventuellt jämte räkenskaper för en vecka. Fördelen med denna metod är väsentligen att resultatet kan beräknas föreligga avsevärt snabbare än enligt den tidigare tillämpade metoden.

Enligt socialstyrelsens plan skall under våren 1948 utföras en mindre undersökning, vilken delvis får karaktären av en provundersökning men som även beräknas ge resultat av värde för indexberäkningen m. m. Vidare skall enligt planen en större undersökning utföras under vintern 1948—1949.

Jag delar socialstyrelsens uppfattning att det med hänsyn till såväl indexberäkningen som andra intressen i samband med den sociala och ekonomiska politiken är i hög grad angeläget att erhålla tillgång till moderna konsumtionsuppgifter. De betänkligheter, som tidigare förelegat mot en omfattande konsumtionsundersökning innan konsumtionsförhållandena åter kunna anses normala, synas väsentligen reduceras om den av socialstyrelsen föreslagna snabbare metoden för undersökningarna kommer till användning. Jag ansluter mig därför till styrelsens förslag att konsumtionsundersökningar nu skola företagas samt har icke något att erinra mot den av styrelsen framlagda planen för undersökningarna. Enligt planen skola undersökningarna i första hand avse tätorterna, medan enligt 1945 års plan även landsbygden skulle medtagas. Socialstyrelsen har dock icke velat utesluta möjligheten att, om erfarenheterna av den mindre undersökningen ge stöd härför, inom ramen för den större undersökningen inhämta uppgifter även rörande landsbygden. Då det f. n. synes mest angeläget att få tillgång till uppgifter rörande konsumtionsförhållandena i tätorterna och då undersökningarna med hänsyn till den nya metoden icke böra ges alltför stort omfång, kan jag tills vidare godtaga begränsningen till tätorterna. Socialstyrelsen bör dock vara oförhindrad att om ett tillförlitligt resultat för tätorterna icke därigenom äventyras låta den större undersökningen avse även landsbygden.

Såsom förutsättning för anordnande av den större undersökningen bör över huvud taget gälla att erfarenheterna av den nya metodens användning vid den mindre undersökningen bli goda.

Medel till den mindre undersökningen kunna i huvudsak disponeras under reservationsanslaget till Socialstyrelsen: Avlöningar till viss personal för större statistiska specialundersökningar. Det är min avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att från detta anslag till socialstyrelsens förfogande ställa ett belopp av högst 19 000 kronor för bestridande av lönekostnaderna för nämnda undersökning. För den större undersökningen torde däremot medel böra äskas av riksdagen. Kostnaderna för undersökningen ha av socialstyrelsen beräknats till 98 000 kronor. Mot denna beräkning har jag icke något att erinra. För ändamålet torde medel böra anvisas under rubriken Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor.»

Utskottet. Vid 1945 års riksdag ansågs behov föreligga av en då av socialstyrelsen planlagd hushållsbudgetundersökning, grundad på helårsräkenskaper. Den ansågs emellertid icke böra igångsättas förrän mera normala förhållanden inträtt. I ett läge, som icke präglas av sådan ekonomisk jämvikt

som anses utmärkande för »normala förhållanden», torde emellertid behovet av aktuella uppgifter om hithörande förhållanden snarare öka än minska. Det i ett sådant läge stegrade kravet på aktualitet kunde å andra sidan den planerade undersökningen knappast sägas motsvara, då dess resultat icke kunde beräknas föreligga förrän 2—2¹/₂ år efter det undersökningen börjat, vilket varit av icke oväsentlig betydelse för uppskovet med undersökningarnas utförande.

Fördelen med den nu föreslagna, i Sverige icke tidigare prövade intervju-metoden för konsumtionsundersökningar är väsentligen, att resultatet kan beräknas föreligga avsevärt snabbare än enligt den tidigare tillämpade, traditionella metoden. Vidare erhållas större möjligheter att välja de deltagande hushållen representativt. Vinsterna i snabbhet och representativitet anses mer än väl överväga den förlust i noggrannhet, som intervjumetoden innebär.

Under uppskovet med den av 1945 års riksdag i princip godkända konsumtionsundersökningen — vilken jämte en inventering av hushållens bruksföremål beräknades draga en kostnad av lägst ca 675 000 kronor — har behovet för beräkningar av levnadskostnadsindex, nationalbudgetberäkningar och den aktuella ekonomiska politiken av aktuella uppgifter om levnadsvillkor och hushållsvanor blivit än mer framträdande. Utskottet anser starka skäl tala för att sådana undersökningar efter nya metoder komma till stånd, som Kungl. Maj:t har föreslagit i förevarande proposition. För den mindre undersökningen har Kungl. Maj:t redan ställt 19 000 kronor till förfogande från socialstyrelsens anslag till avlöningar till viss personal för större statistiska specialundersökningar. Erfarenheterna från denna äro avsedda att utnyttjas för planläggningen av den större konsumtionsundersökning, för vilken det av Kungl. Maj:t äskade anslaget å 98 000 kronor är avsett. De vid den mindre undersökningen erhållna uppgifterna beräknas dessutom kunna bli användbara, för bland annat en justering av indexbudgeten. Då den emellertid omfattar endast åtta orter, erfordras uppenbarligen den större undersökningen för vinnande av bättre representativitet.

Utskottet har tagit del av de vid den mindre undersökningen nyttjade anvisningarna till intervjuarna, frågeformulär m. m., vilka utmärka sig för en ytterst detaljrik specifikation i fråga om olika varuslag. Utskottet förutsätter, att en överarbetning av detta material skall äga rum i förenklings-syfte, så att specifikationen av de upplysningar, som äro avsedda att införskaffas, kommer i rimligare förhållande till den lägre grad av noggrannhet och tillförlitlighet som måste känneteckna intervjumetoden i jämförelse med budgetundersökningar.

Genom en dylik förenkling bör den nu ifrågavarande större undersökningen kunna utföras med lägre kostnader än vad som beräknats. Då en viss begränsning av undersökningens program jämväl i övrigt bör genomföras med hänsyn till att erfarenheter om dylika undersökningar i vårt land hittills saknas, synes det utskottet att medelsanvisningen till ändamålet bör begränsas med omkring en tredjedel av det äskade beloppet. Utskottet tillstyrker därför ett anslag till ändamålet av 65 000 kronor.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till *Undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor* för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 65 000 kronor.

Stockholm den 16 april 1948.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Lindström, Gränebo, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, fröken Andersson, herrar Berling, Johan Eric Ericson, Lundqvist, Ivar Persson och Ohlon; samt

från andra kammaren: herrar Eriksson i Stockholm, Svensson i Grönvik, Malmberg i Skövde, Rubbestad, Staxäng, fru Alvé, herrar Åkerström, Hoppe, Petterson i Degerfors, Persson i Vinberg och Birke.

Reservationer:

1) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo, fröken Andersson, herrar Ivar Persson, Svensson* i Grönvik, *Rubbestad, Staxäng* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Av de två undersökningar, som omnämnas i förevarande proposition, avser den mindre omkring åtta orter och 250 hushåll samt den större omkring 30 orter och 1 200 hushåll. De avses företagna enligt den s. k. intervjuemetoden, vilken i jämförelse med hushållsbudgetundersökningar beräknas ge vinster i representativitet och snabbhet men däremot måste komma att lida av väsentliga felkällor, då de uppgifter, som lämnas vid intervjuerna, givetvis komma att kännetecknas av en lägre grad av detaljrikedom och korrekthet. Utskottet vill icke motsätta sig att denna metod blir prövad, men då erfarenheter saknas om dess värde, tillämpad på svenska förhållanden, synes det utskottet att med medelsanvisning till den större undersökningen bör anstå i avbidan på resultatet av den mindre undersökningen, vilken redan påbörjats.

Under åberopande härav, och då Kungl. Maj:ts förslag endast avser medelsanvisning till den större undersökningen, får utskottet hemställa, att riksdagen må avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.»

2) av herrar *Gustaf Karlsson, Eriksson* i Stockholm och *Åkerström*;

3) av herr *Lundqvist*.